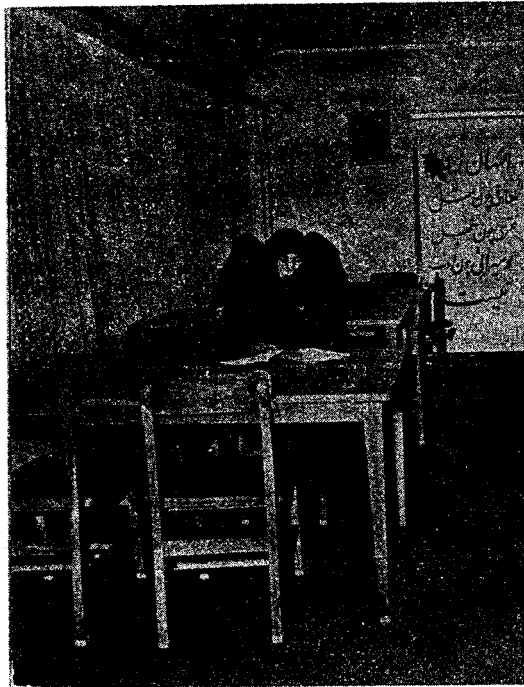

بررسی وضعیت کتابخانه‌های پژوهشگاه‌های آموزش ضمن خدمت مناطق ۱۹ گانه آموزش و پرورش تهران^۱

نوشته: رضا خانی‌پور^۲

مقدمه

کتابخانه‌های پژوهشگاه‌های آموزش ضمن خدمت مناطق آموزش و پرورش تهران، به عنوان مراکزی جهت تأمین نیازهای آموزشی و علمی معلمینی است که ضمن اشتغال به امر تدریس، برای ارتقاء سطح کیفی دانش و معلوماتشان، در کلاس‌های این پژوهشگاه‌ها شرکت می‌نمایند.

با عنایت به شناخت نسبی و تجربه‌ای که برای نگارنده در طول حدود ده سال تدریس در این پژوهشگاه‌ها به دست آمد، تصمیم گرفته شد که تحقیقی هر چند مختصر در این زمینه بعمل آید تا شاید بتواند راه‌گشای حل بخشی از مشکلات موجود در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی پژوهشگاه‌ها باشد. از نقطه نظر سنخیت جامعه مورد مطالعه می‌توان آنها را در زمره کتابخانه‌های دانشگاهی قرار داد. زیرا همانطوری که

کتابخانه‌های دانشگاهی به عنوان مراکزی جهت پشتیبانی برنامه آموزش دانشگاه و تأمین کننده منابع تحقیقاتی و آموزشی دانشجویان و اساتید تلقی می‌شوند، این کتابخانه‌ها نیز علی‌القاعده می‌بایست به همین منظور عمل نمایند. معلمانی که برای ارتقاء کیفی تدریس در این پژوهشگاه‌ها با روش‌های نوین تدریس و پیشرفت‌های وسایل کمک آموزشی و جز آن، آشنا می‌شوند در واقع باید بتوانند پاسخگوی ذهن جستجوگر و کنجکاو دانش‌آموزان امروز باشند و ضمناً آنان را به مطالعه و تحقیقات بیشتر تشویق و ترغیب نمایند. با گسترش و پیشرفت اعجاب‌آور دانش بشر و نظام ذخیره و بازیابی آن، امروزه دیگر نمی‌توان تنها به اعمال روش‌های سنتی در آموزش و دریافت و اشاعه اطلاعات بسنده نمود. معلم امروز نیازمند مواد کتابی و غیرکتابی گسترده، با محملی مناسب، ارتباطی منطقی و قوی با نظام آموزشی و شرایط دسترس‌پذیری بهینه از سوی کاربر می‌باشد تا نقش واقعی خود را به عنوان راهنمایی مؤثر در این فرآیند به خوبی ایفا کند. نقشی که اکنون مواد غیرکتابی از قبیل میکروفیلم، میکروفیش، دیسک‌های فشرده و مانند آن در آموزش علوم و فنون و سرعت انتقال آنها دارند، بر کسی پوشیده نیست، اما متأسفانه تاکنون جای خود را به خوبی در نظام تعلیم و تربیت باز نکرده‌اند.

اکنون لازم است تا رابطه بین روش‌های سنتی آموزشی و فن‌آوری نوین برقرار شود تا نتایج آن در ارتقاء کمی و کیفی نظام آموزشی ما جلوه‌گر شود.

در این پژوهش ابتدا تاریخچه و اهداف تشکیل پژوهشگاه‌های ضمن خدمت آموزش و پرورش و کتابخانه‌های موجود در آنها، ذکر شده است. در گام بعدی وضعیت موجود در کتابخانه‌ها در حد ممکن و نیاز با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی انجمن کتابخانه‌های تحقیقاتی و دانشگاهی (ACRL)^۳، مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفته‌اند. در خاتمه با توجه به یافته‌های پژوهش و نتایج بررسی‌ها، مشکلات موجود و پیشنهادها لازم مطرح شده‌اند.

امید است با مطالعه این پژوهش و توجه به دستاوردهای آن، مسئولین امر تعلیم و تربیت در راه تجهیز و تکمیل منابع

این کتابخانه‌ها و اعمال سیاست‌گذاری‌های صحیح، در زمینه عملکرد و ارائه خدمات و پیشبرد اهداف مقدس آنها، گام‌های مؤثرتری بردارند.

مسئله مورد پژوهش

بررسی وضعیت موجود کتابخانه‌های پژوهشگاه‌های مناطق یک، چهار، پنج، هشت، نه، ده، یازده، پانزده و هفده آموزش و پرورش تهران در زمینه‌های اهداف، نیازمندی‌ها، مواد، مدیریت، بودجه و نیروی انسانی، مسئله اساسی پژوهش حاضر است. لازم به توضیح است که دیگر مناطق فاقد کتابخانه پژوهشگاهی می‌باشند.

اهداف تحقیق

- اهداف این تحقیق به اختصار عبارتند از:
- الف. بررسی عملکرد و فعالیت‌های کتابخانه‌های پژوهشگاه‌های آموزش ضمن خدمت.
- ب. کسب اطلاعات دقیق و جامع از جامعه مورد مطالعه و استفاده از داده‌ها در برنامه‌ریزی‌های آینده.
- ج. کشف، درک و تجزیه و تحلیل مشکلات و موانع موجود.
- د. مطلع نمودن مسئولین امر از نارسایی‌های موجود تا آنان در سیاست‌گذاری‌های آینده واقع‌بینانه‌تر عمل نمایند.
- هـ. تشویق و ترغیب بیشتر معلمان به امر کتاب و کتابخوانی و ایجاد ارتباط بیشتر میان آنان و کتابخانه‌ها.
- و. برقراری ارتباط و پیوند بیشتر میان کتابخانه‌های پژوهشگاه‌های ضمن خدمت تهران.
- ز. ارائه پیشنهادها و راه‌حل‌های عملی جهت بهبود وضعیت کلی جامعه مورد تحقیق.

فواید و ضرورت تحقیق

با عنایت به نقش مؤثر و مفیدی که کتابخانه‌ها می‌توانند در نظام تعلیم و تربیت آینده‌سازان کشورمان ایفا نمایند، مصمم شدم که پژوهشی در ارتباط با فعالیتها و موجودیت کتابخانه‌های پژوهشگاه‌ها انجام دهم. پژوهشگاه‌های آموزش ضمن خدمت و به تبع آن کتابخانه‌های موجود در آنها را می‌توان - در صورت عملکرد

مناسب - به منزله قلب آموزشی آموزش و پرورش تلقی نمود. بنابراین تطبیق فعالیت‌های آنها با اهداف بلندمدت نظام آموزش و پرورش، از مهمترین وظایف دست‌اندرکاران بشمار می‌رود که این عزیزان با مطالعه پژوهش حاضر می‌توانند با دیدی وسیع‌تر به موضوع بنگرند و تصمیم‌گیری کنند.

روش تحقیق

به تناسب نوع کار پژوهشی، روش تحقیق پیمایشی است که در آن از ابزار پرسشنامه و مصاحبه استفاده شده است.

جامعه مورد تحقیق

جامعه مورد تحقیق کتابخانه‌های پژوهشگاه‌های آموزش ضمن خدمت مناطق ۱، ۴، ۵، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۵ و ۱۷ تهران می‌باشد.

پیشینه و سابقه تحقیق

در زمینه مورد پژوهش تاکنون هیچ تحقیقی در ایران صورت نگرفته است. با پیگیری از مسئولین وزارتخانه آموزش و پرورش، معاونت تأمین نیروی انسانی، کارشناسی آموزش‌های ضمن خدمت، مرکز آموزش‌های ضمن خدمت، معاونت آموزشی و رؤسای وقت مناطق، مسئولین پژوهشگاه‌ها و نیز کتابخانه‌ها، هیچ سابقه‌ای از تحقیقات احتمالی در این ارتباط، بدست نیامد.

لازم به ذکر است که در زمینه کتابخانه‌های مراکز تربیت معلم و همچنین دانشسراهای راهنمایی، پایان‌نامه‌های ذیل نوشته شده است:

۱. اشراق جهرمی، محمدناصر. بررسی وضعیت و کارایی کتابخانه‌های مراکز تربیت معلم شهر تهران، پایان‌نامه فوق‌لیسانس، کتابداری، دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران، ۱۳۷۳.

۲. محمدپور دهکردی، مهوش. بررسی کتابخانه‌های دانشسراهای راهنمایی تحصیلی در ایران، پایان‌نامه فوق‌لیسانس، کتابداری، دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران، ۱۳۵۵.

موانع و محدودیت‌های پژوهش

اهم محدودیت‌ها و موانع تحقیق را می‌توان در موارد ذیل خلاصه نمود.

الف. فقدان اطلاعاتی دقیق و مکتوب در زمینه تاریخچه جامعه مورد مطالعه که بالاجبار با بهره‌گیری از ابزار مصاحبه بخشی از اطلاعات لازم گردآوری شد.

ب. عدم وجود آمارهایی دقیق در مورد مجموعه و مواد بعضی از کتابخانه‌ها که در این گونه موارد، آمارها به صورت تقریبی ارائه شده است.

ج. عدم اطلاع مسئولین پژوهشگاه‌ها و کتابخانه‌ها از میزان دقیق بودجه کتابخانه‌ها.

د. در بیشتر جامعه مورد مطالعه، آمار دقیق مراجعان در روز، ماه و یا سال موجود نبود و اطلاعات در این زمینه به صورت تقریبی است.

هـ. مواردی که در بخش مقایسه و ارزیابی کتابخانه‌های پژوهشگاه‌ها با استانداردهای (ACRL) انجام کامل آنها - به جهت فقدان آمار دقیق و مشخص - میسر نبود عبارتند از:

۱. مجموعه: به دلیل فقدان آمار دقیق در مورد تعداد اعضای هیأت علمی، تعداد معلمین، رشته‌های مشخص و مدون آموزشی.

۲. نیروی انسانی: به جهت فقدان آمار معلمین تمام‌وقت و لزوم آن در امر مقایسه با تعداد کتابداران، مسؤلان و کارمندان کتابخانه‌ها.

۳. وسایل و تجهیزات: به علت عدم دسترسی به آمار معلمان، اساتید و مراجعان.

تاریخچه پژوهشگاه‌های آموزش ضمن خدمت^۴

پژوهشگاه‌های ضمن خدمت آموزش و پرورش مناطق از سال ۱۳۶۰ آغاز به فعالیت نمودند. در بدو امر فقط مناطقی از جمله منطقه نه، ده و یازده که توانستند بودجه و امکانات لازم برای راه‌اندازی کار تأمین نمایند، عملاً فعالیت آموزشی خود را آغاز کردند. دیگر مناطق به تدریج در سال‌های بعد اقدام به تأسیس پژوهشگاه نمودند. هم‌اکنون مناطق دو و شش آموزش و پرورش فاقد مکانی مجزا جهت تشکیل کلاسها هستند و از این رو معلمان منطقه خود را برای شرکت در کلاسها به مناطق دیگر اعزام می‌کنند.

رشته‌های مورد تدریس در این مراکز، شامل دروسی از قبیل مدیریت، تکنولوژی آموزشی، روش تحقیق،

روانشناسی، روش تدریس دروس: عربی، انگلیسی، فارسی، معارف اسلامی، آموزش قرآن، هنر و نیز تکنولوژی آموزشی و غیره است. مدت زمان این دوره‌ها معمولاً براساس تقویم دانشگاهی می‌باشد، اما گاهی به تناسب نوع رشته و نیازهای تعریف شده، دروس به صورت فشرده ارائه می‌شوند. (جدول ۱)

اهداف ایجاد پژوهشگاه‌های آموزش ضمن خدمت^۵

مهمترین اهداف تشکیل پژوهشگاه‌ها را می‌توان در موارد ذیل برشمرد:

۱. کمک به ارتقاء سطح کیفی تدریس معلمان در مدارس و روزآمد کردن دانش آنان با پیشرفت علوم و فنون.
۲. بالا بردن دانش عمومی و تخصصی معلمان.
۳. ایجاد علاقه و زمینه جهت ادامه تحصیل معلمان که در درگیری با تدریس و مشغله فراوان و با گذشت زمان، از این امر مهم غافل شده‌اند.
۴. تمرکز آموزش معلمان و همایش‌های علمی، آموزشی و فرهنگی.
۵. تهیه و توزیع و آشنایی معلمان با منابع تخصصی مورد نیازشان در زمینه‌های مواد آموزشی و کمک آموزشی.

اساسنامه پژوهشگاه‌های ضمن خدمت

علی‌رغم پیگیری‌های مکرر هیچ اساسنامه و خط‌مشی مدونی در زمینه عملکرد پژوهشگاه‌ها و کتابخانه‌های موجود در آنها بدست نیامد.

"این پژوهشگاه‌ها در ابتدا با پیشنهاد ضمن خدمت استان تهران و بعضی از رؤسا و معاونین آموزشی مناطق، برای تسهیل فرآیند آموزش معلمان و تمرکز آن و با عنایت به اهداف سابق‌الذکر، ایجاد شدند."^۶

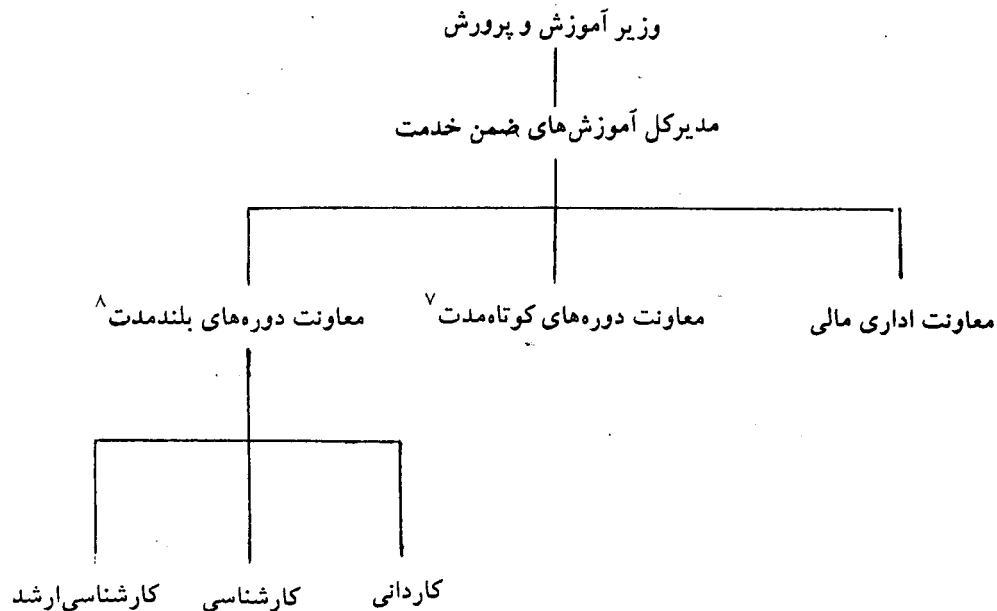
از نقطه نظر تشکیلات سازمانی و جایگاه اداری، موقعیت پژوهشگاه‌ها و کتابخانه‌های آنها در سه نمودار مشخص شده‌اند:

جدول ۱. مشخصات وضعیت کلی پژوهشگاه‌های ضمن خدمت مناطق تهران شامل سال تأسیس، مساحت کل و مکان آنها

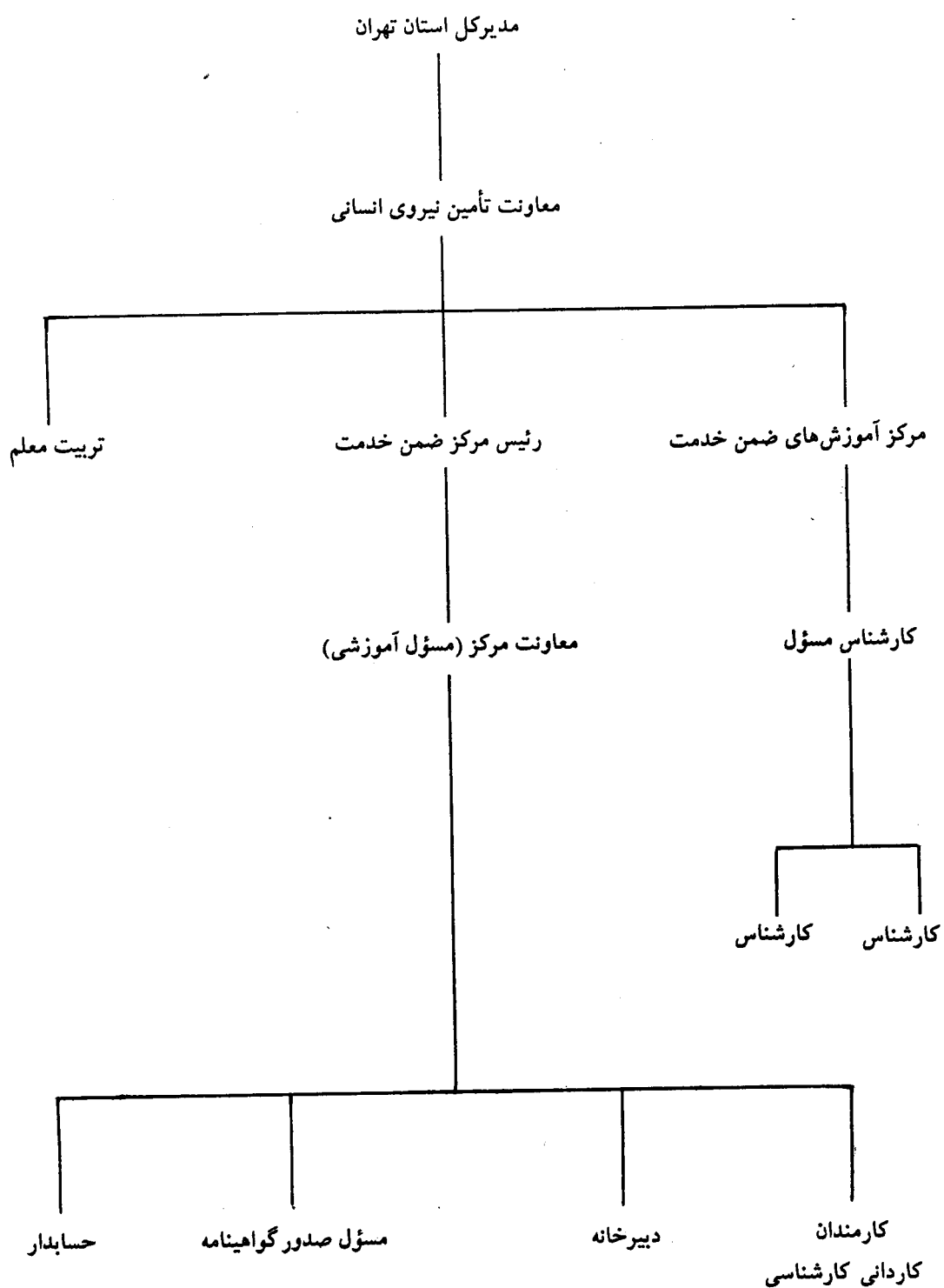
ردیف	نام پژوهشگاه	سال تأسیس	مساحت کل	آدرس
۱	پژوهشگاه منطقه یک	۱۳۶۴ (ه، ش)	۱۱۰۰ مترمربع	پل تجریش، خیابان آیه‌الله ملکی، نبش کوچه کاظمی.
۲	پژوهشگاه منطقه چهار	۱۳۶۲	۷۵۰ مترمربع	بزرگراه رسالت، چهارراه مجیدیه، مجیدیه شمالی، کوی مقدم - پلاک ۱۲
۳	پژوهشگاه منطقه پنج	۱۳۶۸	۱۲۰۰ مترمربع	فلکه صادقیه، بلوار فردوس، چهارراه باصفا، نبش بانک ملی ایران.
۴	پژوهشگاه منطقه هشت	۱۳۶۶	۱۵۰۰ مترمربع	جاده دماوند، ایستگاه حمام تهران پارس، اداره آموزش و پرورش منطقه ۸، طبقه دوم
۵	پژوهشگاه منطقه نه	۱۳۶۰	۷۵۰ مترمربع	میدان آزادی، خیابان آزادی، روبروی دانشگاه صنعتی شریف
۶	پژوهشگاه منطقه ده	۱۳۶۰	۱۲۰۰ مترمربع	خیابان نواب، چهارراه خاکباز
۷	پژوهشگاه منطقه یازده	۱۳۶۰	۱۵۰۰ مترمربع	خیابان امام خمینی، پشت فروشگاه ارتش
۸	پژوهشگاه منطقه پانزده	۱۳۶۱	۱۲۰۰ مترمربع	خیابان خاوران، خیابان شیرازی، روبروی کمیته امداد امام خمینی (ره)
۹	پژوهشگاه منطقه هفده	۱۳۶۵	۱۲۰۰ مترمربع	خیابان نواب، چهارراه هلال احمر، خیابان حقشناس، داخل مدرسه راه زینب (س)

شکل ۱. نمودار تشکیلات مدیریتی آموزش ضمن خدمت

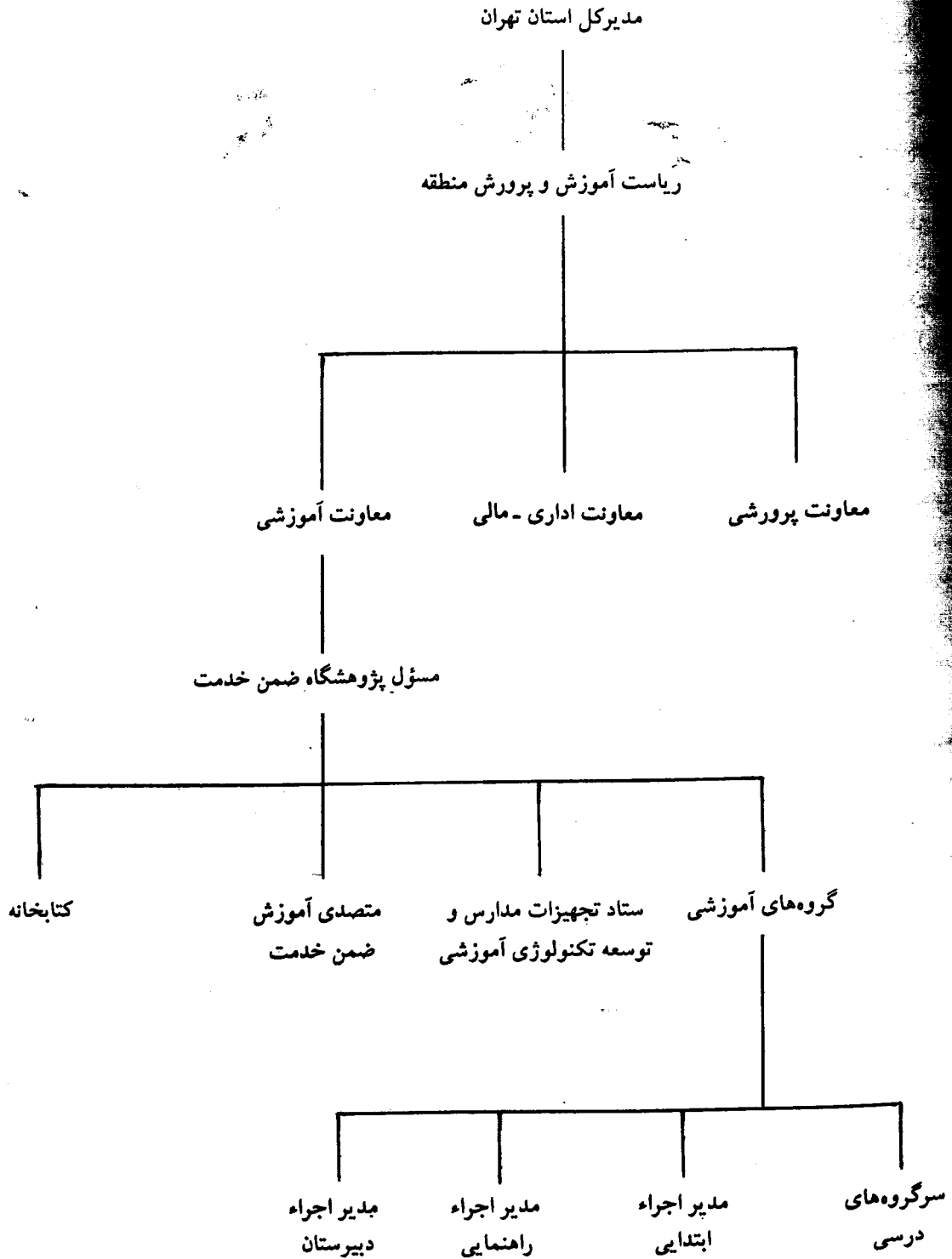
شکل ۲. نمودار تشکیلات کارشناسی آموزش‌های ضمن خدمت استان تهران

بررسی وضعیت کتابخانه‌های پژوهشگاه‌های آموزش...

شکل ۳. نمودار تشکیلات مدیریتی آموزش ضمن خدمت هر منطقه

استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی (ACRL)

مجموعه استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ابتدا در سال ۱۹۵۹ به تصویب انجمن کتابخانه‌های پژوهشی و دانشگاهی رسید و ویرایش‌های بعدی آن در سالهای ۱۹۷۵ و ۱۹۸۶ چاپ و منتشر شد. در این استانداردها - که تهیه آن از وظایف خاص کمیته استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی^۹ می‌باشد - برای اهداف، مجموعه، سازماندهی مواد، نیروی انسانی، خدمات، وسایل و تجهیزات، مدیریت و بودجه کتابخانه‌های دانشگاهی، میزانها و معیارهایی تعیین شده است.

در مقدمه این استانداردها آمده است که "استانداردها برآنند که مجموعه‌ای از شرایط واقع‌بینانه را ارائه نمایند و در صورت تحقق این شرایط، برنامه‌های یک کتابخانه دانشگاهی از کیفیت مطلوبی برخوردار خواهند شد."^{۱۰}

داده‌های پژوهش و تحلیل آنها

۱. اهداف

در استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی آمده است که «هر کتابخانه دانشکده‌ای از همان بدو تأسیس باید به وضوح اهدافش را تفسیر نماید و آن را به صورت نوشته‌ای معتبر در آورد که در آن اهداف، مقاصد و نیت مؤسسه‌ای که کتابخانه مذکور بخشی از آن محسوب می‌شود هم منعکس شده باشد...»^{۱۱}

با بررسی‌های بعمل آمده در جامعه مورد مطالعه، هیچ دستورالعمل و اساسنامه‌ای که حاوی اهداف تشکیل کتابخانه، ساختار مجموعه، مدیریت و سازماندهی نظام و اشاعه اطلاعات و... باشد، بدست نیامد.

۲. سازماندهی مواد

بر طبق این استاندارد «کتابخانه باید در وقت نیاز به اطلاعات از قابلیت بازیابی سریع برخوردار باشد و براساس روش‌های مدون سازماندهی گردد. هر کتابخانه دانشکده‌ای می‌بایست به فهرستی از موضوعات مختلف ... مجهز باشد. این فهرست جامع امکان دسترسی کتابشناختی به مواد موجود را در تمام فرمها و اشکال در کتابخانه فراهم می‌آورد...»

این فهرست باید به صورتی تهیه شده باشد که امکان مراجعه همزمان تعدادی کاربر را مهیا سازد...»^{۱۲}

همچنین در ارتباط با نظام‌های اداره کتابخانه (قفسه باز یا بسته) استاندارد (ACRL) نوع قفسه باز را پیشنهاد کرده است. از میان جامعه مورد تحقیق هیچ کتابخانه‌ای از نظام رده‌بندی کنگره پیروی نمی‌نماید. یک کتابخانه (منطقه ۴) از نظام رده‌بندی دهدهی دیویی، استفاده می‌کند. چهار کتابخانه (مناطق ۵، ۸، ۱۱ و ۱۷) با استفاده از موضوع‌های باز کلی و ابتکاری، برون دادن رده، اقدام به تفکیک موضوع مجموعه خود نموده‌اند. همچنین چهار کتابخانه (مناطق ۱، ۹، ۱۰ و ۱۵) با استفاده و تبعیت از تقسیم موضوعی دیویی و برون دادن رده، فقط مجموعه موجود را تفکیک موضوعی کرده‌اند.

همه کتابخانه‌ها با نظام قفسه باز اداره می‌شوند. (جدول ۲) مشکلات عمده در این ارتباط آن است که اولاً هیچ هماهنگی میان کتابخانه‌های پژوهشگاه‌ها در نظام رده‌بندی مواد وجود ندارد و ثانیاً صرف تفکیک موضوعات کلی و حتی برحسب تقسیمات دهدهی دیویی موجب عدم ریزش اطلاعات نمی‌شود. همچنین متأسفانه نیروی متخصص و نیمه‌متخصص کتابداری و یا حداقل افرادی با تجربه آموزش کتابداری، در اکثر جامعه مورد مطالعه وجود ندارد. به همین علت خدمات فنی در این کتابخانه‌ها صورت نمی‌گیرد.

۳. خدمات

در زمینه خدمات کتابخانه‌های دانشگاهی در استانداردها آمده است که «هر کتابخانه دانشگاهی باید تا حد معینی به مسئله کیفیت ارائه خدمات توجه نماید. این خدمات باید به منظور ارتقاء و تسهیل استفاده مؤثر از اطلاعات مضبوط در تمامی اشکال طراحی شده باشند و برنامه‌های دانشگاهی را ارتقاء دهند و استفاده بهینه از کتابخانه را تشویق و تسهیل نمایند.»^{۱۳}

در جامعه مورد مطالعه، متأسفانه هیچ برنامه اصولی جهت رسیدگی و ارزیابی نحوه ارائه خدمات و ارتقاء سطح کمی و کیفی آنها وجود ندارد. منابع محدود به مواد کتابی می‌باشد و مواد دیگر همچون دیسکت‌ها، نوارهای ویدیویی، فیلم، نقشه و غیره که امروزه در فرآیند آموزشی نقشی بسزا

دارند، موجود نیست.

هدایت و پاسخگویی به مراجعه‌کننده به صورت تقریری و ارشادی است؛ اگر چه در آن حد نیز جای بحث دارد، چرا که کتابخانه‌ها دارای بخش مرجع و کتابدار متخصص نیستند.

مسئله آموزش نحوه استفاده از مجموعه جز در یک کتابخانه (منطقه ۱۰) - آن هم در سطحی محدود - وجود ندارد. خدمات مرجع در این کتابخانه‌ها به مفهوم واقعی آن نیست و صرفاً محدود به استفاده محدود و مختصر از فرهنگ‌ها، دایرةالمعارف‌ها، و غیره می‌باشد. از نظر زمان و ساعات دسترسی به کتابخانه نیز در این استانداردها اینگونه ذکر شده است که «زمان و ساعات دسترسی به کتابخانه باید با حجم تقاضاها برای استفاده از آن تناسب داشته باشد»^{۱۴}

با بررسی‌های انجام شده می‌توان اینگونه ادعا نمود که تنها همین قسمت اخیر از کل استانداردهای موجود، در جامعه مورد مطالعه، در سطحی حتی بالاتر از استاندارد می‌باشد! زیرا با توجه به میانگین آمار تعداد مراجعین در ماه در ۹ کتابخانه مورد بررسی، که ۳۳/۷ نفر می‌باشد و با عنایت به ساعات دسترسی که ۸ ساعت در روز است و از سوی دیگر اگر در هر ماه بطور متوسط ۲۴ روز کاری داشته باشیم، تعداد مراجعین در روز در همه کتابخانه‌ها بطور متوسط رقم ۱/۳ نفر را نشان خواهد داد، می‌توان ادعا نمود که در این زمینه، جامعه مورد تحقیق دارای سطحی بالاتر از استاندارد است!

جای تأسف است که در کتابخانه‌های پژوهشگاه‌ها مرکزی که می‌بایست معلمین در ارتباطی مستمر و تنگاتنگ با آنها باشند تعداد مراجعان تا این حد پایین است.

- چرا معلمین به مطالعه منابع و دستاوردهای جدید علوم و متون علاقه نشان نمی‌دهند؟

- آیا با توجه به نظام آموزشی در مدارس، معلمین مستغنی از مطالعه و پژوهش بیشتر - حداقل در رشته تخصصی خود - هستند؟

- چرا امکان استفاده از کتابخانه و مراکز اطلاع‌رسانی، تحقیق، مطالعه و پژوهش برای وی وجود ندارد؟

- آیا معلمین با شرایط اقتصادی (معیشتی) کنونی قادرند از میزان تدریس خود در مدارس بکاهدند و بیشتر مطالعه کنند؟
- آیا نوعی رخوت در جامعه معلمین وجود دارد که حتی

در شرایط مناسب اقتصادی نیز حاضر به انجام تحقیقات علمی و پژوهشی نیستند؟

- آیا پیامدهای منفی اجتماع دانش‌آموزان، افت تحصیلی شدید و ناهنجاری‌های رفتاری آنان که ارتباط با امور فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و علمی دارد - با کمک معلمین دلسوز، علاقه‌مند، فرهیخته، امیدوار به آینده خود و با بهداشت روانی بالا، قابل کنترل یا تعدیل نیست؟
اینها و بسیاری دیگر از پرسشها، از اموری است که باید درباره آنها بررسی‌ها و پژوهش‌هایی مستقل و علمی بعمل آورد و آنگاه به قضاوت نشست.

۴. مدیریت

در استانداردها (ACRL) در زمینه مدیریت کتابخانه‌های دانشگاهی این چنین آمده است که «یک کتابخانه دانشکده‌ای باید به ترتیبی اداره شود که مؤثرترین و کاملترین شکل استفاده از منابع آن اجرا گردد. مدیریت یک کتابخانه باید ابزار گوناگون نیروی انسانی، منابع مالی و تکنولوژی، مجموعه، خدمات و ساختمان را با یکدیگر تلفیق کند و آنها را در جهت عملی نمودن اهدافش بطور مؤثر، هماهنگ سازد»^{۱۵}

در این ارتباط جامعه مورد مطالعه در ارزیابی و بررسی موارد زیر را نشان می‌دهد:

الف. در کتابخانه‌های مورد پژوهش به دلیل نداشتن اساسنامه و خط‌مشی مشخص و مدون، الگویی منطقی و قانونی که ناظر بر فعالیت‌های کتابخانه‌ای باشد، وجود ندارد و کلیه امور کتابخانه‌ها براساس تجارب و سلیقه‌های شخصی در جریان است.

ب. در بیشتر جامعه مورد تحقیق فقط یک نفر به عنوان سرپرست یا مسؤل کتابخانه مشغول بکار است. جز کتابخانه منطقه ۱۰ که تعداد کارمندانش ۲ نفر هستند. به علاوه در اکثر این کتابخانه‌ها افراد مسؤل آموزش کتابداری را تجربه نموده‌اند و فقط کارمندان کتابخانه منطقه ۱۰، دوره آموزش کوتاه‌مدت کتابداری (۴۰ ساعته) را طی نموده‌اند. نکته قابل توجه دیگر در همین مورد این است که تحصیلات دانشگاهی بعضی از مسؤلان کتابخانه‌ها، حتی مرتبط با یکی از شاخه‌های مدیریتی نیست که حداقل از این رهگذر با وظایف کلی و عمومی یک

بررسی وضعیت کتابخانه‌های پژوهشگاه‌های آموزش ...

جدول ۲. مشخصات تهیه، بودجه و سفارش مواد کتابخانه‌ها و نوع اداره آن در پژوهشگاه‌های ضمن خدمت نه منطقه آموزش و پرورش تهران

نام کتابخانه	ارتباط با ناشرین داخل از طریق	ارتباط با ناشرین خارج	نحوه انتخاب کتاب	نوع رده‌بندی	سیستم اداره کتابخانه	بودجه جداگانه	میزان بودجه ارزی	میزان بودجه ریالی	جدا بودن بودجه تجهیزات از بودجه مواد
منطقه ۱	خرید مستقیم	-	مراجعه + مسؤل	شماره ثبت	باز	ندارد	-	-	خیر
منطقه ۲	-	-	-	دیویمی	باز	ندارد	-	-	خیر
منطقه ۵	خرید مستقیم	-	مراجعه + مسؤل	موضوعات کلی ابتکاری	باز	ندارد	-	-	خیر
منطقه ۸	خرید مستقیم	-	مسؤل کتابخانه	موضوعات کلی ابتکاری	باز	ندارد	-	-	خیر
منطقه ۹	-	-	-	دیویمی	باز	ندارد	-	-	خیر
منطقه ۱۰	خرید مستقیم	-	مراجعه + مسؤل	دیویمی	باز	ندارد	-	-	خیر
منطقه ۱۱	خرید مستقیم	-	مراجعه + مسؤل	دیویمی	باز	ندارد	-	-	خیر
منطقه ۱۵	خرید مستقیم	-	مراجعه + مسؤل	دیویمی	باز	ندارد	-	-	خیر
منطقه ۱۷	خرید مستقیم	-	مراجعه + مسؤل	موضوعات کلی ابتکاری	باز	ندارد	-	-	خیر

مدیر آشنا باشند.

ج. اساساً نظارت و ارزیابی توسط افراد مافوق مسئولان کتابخانه‌ها، صورت نمی‌گیرد تا عملکرد آنان بررسی شود.
د. هیچ دستورالعمل، اساسنامه یا شرح وظایف مکتوب و مدونی که ناظر بر جریان کار و راهنمای انجام امور کتابخانه‌ای باشد، وجود ندارد. بلکه مسئولان کتابخانه‌ها هر یک به تناسب علاقه، دانش، تجربه و سلیقه خود کتابخانه را اداره می‌کنند.

۵. بودجه

در استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی آمده است که «مسئولیت اداره، حفاظت، آماده‌سازی و تهیه بودجه عملیاتی کتابخانه، از جمله وظایف مدیران کتابخانه می‌باشد»^{۱۶}
در واقع کفایت منابع مالی کتابخانه در ارتباط، با اهداف آن باید مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد. براساس استاندارد بودجه عملیاتی یک کتابخانه دانشگاهی باید ۶ درصد کل بودجه عملیاتی دانشگاه باشد.

در ارتباط با مسئله بودجه کتابخانه‌های مورد بررسی باید ذکر شود که در هیچ یک از آنها میزان بودجه مشخصی گزارش نشده و مسئولین این کتابخانه‌ها اطلاعی از آن نداشتند، فقط به این نکته اشاره می‌شد که بودجه کم است و یا اینکه محل تأمین آن را بیان می‌نمودند.

بخشی دیگر از این استانداردها به ارتباط میان بودجه کتابخانه و تعداد پیش‌بینی شده دانشجویان و اعضای هیأت علمی اشاره دارد؛ حال آنکه در کتابخانه‌های مورد بررسی، اساساً ارتباطی نزدیک میان مخاطبان و یا اساتید با کتابخانه وجود ندارد و این نکته از میزان مراجعین در ماه که بیشتر آمد، به وضوح قابل درک است.

۶. مجموعه

در زمینه مجموعه کتابخانه‌های دانشگاهی در استانداردها این گونه عنوان شده است که: «مجموعه کتابخانه باید در برگیرنده همه نوع اطلاعات مدون، شامل مواد چاپی در همه اشکال آن، مواد سمعی و بصری، مواد مورد استفاده در رایانه، مواد گرافیکی و سه‌بعدی باشد»^{۱۷}

نکته قابل توجه در این کتابخانه‌ها این است که میانگین

تعداد مجموعه آنها در حدود ۳۰۰۰ عنوان کتاب می‌باشد که آن هم به درستی سازماندهی نشده و متأسفانه به جمع‌آوری و استفاده از مواد غیرچاپی نظیر کاست و ویدئویی، فیلم، دیسک‌های نوری، میکروفیلم، نوار صوتی، نقشه و غیره توجهی نشده است. (جدول ۳) و (نمودار ۱).

با عنایت به کارایی بالا و نقش مهم و مؤثر مواد غیرکتابی در مسئله آموزش در جهان کنونی، لازم می‌نماید دست‌اندرکاران کتابخانه‌ها با جدیت هر چه بیشتر در تجهیز مجموعه خود با مواد سمعی و بصری وارد عمل شوند. متأسفانه در کتابخانه‌های مورد بررسی حتی ۱ واحد کتابشناختی از مواد غیرکتابی موجود نبود.

۷. نیروی انسانی

در استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی آمده است: «کارکنان کتابخانه، از نظر تعداد و کیفیت باید دارای شرایط لازم برای پاسخگویی به نیاز مراجعین، ارائه خدمات مناسب، هدایت برنامه‌ها و سازماندهی مجموعه باشند. مسئولین و کارکنان، می‌بایست دارای مدرک تحصیلی از مؤسسه‌ای معتبر باشند. این افراد، مسئول کلیه وظایفی هستند که ماهیت حرفه‌ای دارد. علاوه بر این افراد می‌بایست در مجامع حرفه‌ای مرتبط، بطور مؤثر شرکت جویند»^{۱۸}

در این ارتباط، در جامعه مورد بررسی، هیچکدام از نیروی انسانی دارای تحصیلاتی مرتبط با کتابداری نیستند. وضعیت تحصیلی کارمندان کتابخانه‌های پژوهشگاه‌های ضمن خدمت آموزش و پرورش بدین صورت است که:

۴ نفر دیپلم در رشته‌های ادبی و طبیعی، ۱ نفر فوق‌دیپلم در رشته علوم تربیتی، ۴ نفر لیسانس در رشته‌های عربی، علوم انسانی، الهیات و هنرهای نمایشی و ۱ نفر دکتری در رشته ادبیات عرب، می‌باشند.

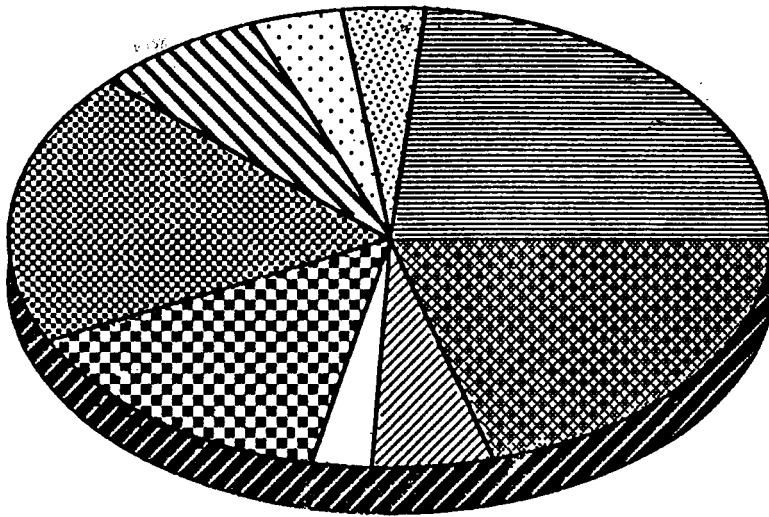
بررسی وضعیت کتابخانه‌های پژوهشگاه‌های آموزش ...

جدول ۳. موجودی مجموعه کتابخانه‌های پژوهشگاه‌های ضمن خدمت

نام کتابخانه	کتاب			نشریه			پایان نامه	اسناد مکتوب	میکرو فیلم	میکرو فیش	اسلاید	نوار صوتی	نقشه	سایر موارد سمعی و بصری
	کل	فارسی عربی	لاتین	کل	فارسی	لاتین								
منطقه ۱	۲۶۰۰	۲۰۰۰	۶۰۰	۴	۴	-	-	-	-	-	-	-	-	-
منطقه ۴	۲۷۰۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
منطقه ۵	۱۴۲۵	۱۰۰۰	۴۲۵	۹	۹	-	-	-	-	-	-	-	-	-
منطقه ۸	۳۰۰۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
منطقه ۹	۷۰۰۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
منطقه ۱۰	۴۰۰۰	۳۰۰۰	۱۰۰۰	۴	۴	-	-	-	-	-	-	-	-	-
منطقه ۱۱	۲۰۰۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
منطقه ۱۵	۶۵۰۰	-	-	۲	۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-
منطقه ۱۷	۲۰۰۰	-	-	۳	۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-
جمع کل	۳۱۲۲۵	۶۰۰۰	۲۰۲۵	۲۲	۲۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-

نمودار ۱. درصد کتب کتابخانه‌های پژوهشگاه‌های ضمن خدمت مناطق به تفکیک

۱۱ منطقه - ۶/۴٪		۸ منطقه - ۹/۶٪		۹ منطقه - ۲۲/۴٪	
۱۷ منطقه - ۶/۴٪		۴ منطقه - ۸/۶٪		۱۵ منطقه - ۲۰/۸٪	
۵ منطقه - ۴/۵٪		۱ منطقه - ۸/۳٪		۱۰ منطقه - ۱۲/۸٪	

با توجه به اینکه کارکنان به عنوان «مهمترین سرمایه» در فرآیند کار اطلاع‌رسانی قلمداد می‌شوند، انتخاب و استخدام کارمندان متخصص و نیمه‌متخصص در این کتابخانه‌ها باید با دقت و بنابر ضرورت صورت پذیرد. (جدول ۴)

حال با توجه به تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق ابتدا به ذکر مشکلات و نارسایی‌های موجود و سپس پیشنهادهایی جهت بهبود وضعیت کتابخانه‌ها ارائه می‌شود:

الف: بیان مشکلات و نارسایی‌های موجود

۱. فقدان آیین‌نامه‌ای که در آن اهداف و خط‌مشی کتابخانه‌ها، تبیین و ترسیم شده باشد.

بررسی وضعیت کتابخانه‌های پژوهشگاه‌های آموزش...

جدول ۴. میزان تحصیلات نیروی انسانی کتابخانه‌های پژوهشگاه‌های آموزش ضمن خدمت نه منطقه از مناطق آموزش و پرورش تهران

نام کتابخانه	میزان تحصیلات												دوره کارآموزی		جنس		وقت		سابقه کار	
	دیپلم		فوق دیپلم		لیسانس		فوق لیسانس		دکتری		مدت بلند	مدت کوتاه	مرد	زن	تمام وقت	پاره وقت	تا پنج سال	تا دو سال		
																			کتاب داری	سایر رشته‌ها
منطقه ۱	۱												۱							
منطقه ۴	۱																			
منطقه ۵	۱																			
منطقه ۸						۱														
منطقه ۹						۱							۱							
منطقه ۱۰						۱														
منطقه ۱۱																				
منطقه ۱۵	۱																			
منطقه ۱۷								۱												
جمع کل	۲					۴						۳	۶	۱۰						

۲۱. فقدان وجود فرآیندی مشخص جهت ارزیابی عملکرد کتابخانه‌ها و کارمندان آنها.

ب. پیشنهادهایی جهت بهبود وضعیت کتابخانه‌ها

۱. تدوین اساسنامه و آیین‌نامه‌های اجرایی که ناظر بر اهداف، خط‌مشی و نحوه عملکرد کتابخانه‌ها باشد.
۲. با استفاده از نیروی متخصص و کارآمد نظام رده‌بندی واحدی برای سازماندهی مجموعه در تمام کتابخانه‌ها، اعمال شود.

۳. خرید مواد کتابخانه با نظر و مشارکت فکری اساتید، معلمان و کتابداران متخصص و با عنایت به نیازها و اهداف مخاطبین و پژوهشگاه‌ها صورت گیرد.

۴. بدلیل نیاز به محتوای روزآمد نشریات - بالاخص در زمینه‌های آموزشی آن - لازم می‌نماید نظامی کارآمد در تهیه و سفارش، سازماندهی و ارائه اطلاعات نشریات ادواری - به شکل راهنماها، نمایه‌سازی و نیز چکیده مقالات علمی - وارد عمل شود.

۵. با عنایت به نقش مهم و مؤثری که خدمات مرجع در کتابخانه‌های دانشگاهی ایفا می‌نماید، لازم است ضمن راه‌اندازی این بخش، از افراد متخصص و کتابشناس مرجع با تجربه و متخلق به سلوک و منش کتابداران، استفاده شود.

۶. تشکیل کلاسهای عمومی و تخصصی کتابداری - به تناسب نیاز و شرایط مجموعه - جهت کارمندان کتابخانه‌ها؛ که اگر به صورت واحدهای درسی مانند دیگر دروس محسوب شود، از بازدهی بیشتری برخوردار خواهد بود.

۷. تربیت نیروهای متخصص در زمینه اطلاع‌رسانی و استفاده از فن‌آوری نوین در این حوزه با توجه به شرایط و نیاز مجموعه باید صورت گیرد.

۸. تدوین تقویم و برنامه‌های منظم برای طراحی، سامان‌دادن و هماهنگ نمودن کارهای جنبی کتابخانه‌ای، همچون معرفی تازه‌های کتاب، مسابقات کتابخوانی، برپایی نمایشگاه‌های موقت و دائمی کتاب، فروشگاه کتاب، سخنرانی‌ها، تشکیل کلاس‌های جنبی، نمایشنامه، تئاتر و غیره در موضوعات کتاب، اطلاع‌رسانی، اشتیاق به مطالعه، نتایج و دستاوردهای آن در جامعه و غیره که همه و همه

۲. ضعف در سازماندهی و طبقه‌بندی مجموعه و خدمات فنی.

۳. فقدان یا کمبود نشریات ادواری متناسب با نیاز مراجعین.

۴. عدم تطابق و سنخیت مجموعه با نیازهای مراجعین.

۵. نبودن نظامی صحیح و مشخص در انتخاب و خرید مواد کتابخانه‌ای.

۶. عدم وجود خدمات مرجع به مفهوم واقعی.

۷. فقدان آموزشهای فنی کتابداری جهت کارکنان کتابخانه‌ها.

۸. عدم انجام برنامه‌های آموزشی جهت مخاطبان برای آشنایی آنان با نحوه استفاده بهینه از کتابخانه.

۹. نبودن مکانی مجزا و مناسب به عنوان قرائت‌خانه.

۱۰. عدم ارائه خدمات جنبی همچون، تهیه کپی، خدمات رایانه‌ای و فقدان برنامه‌هایی منظم برای ترغیب، جذب و تشویق مخاطبان به کتابخوانی از سوی مسئولین.

۱۱. عدم گنجاندن ساعاتی مختص استفاده از کتابخانه در طول زمان حضور معلمان در پژوهشگاه‌ها.

۱۲. فقدان مدیریتی کارآمد، متخصص، مجرب در زمینه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی.

۱۳. کمبود نیروی متخصص و نیمه‌متخصص.

۱۴. نداشتن ارتباط کتابخانه‌های پژوهشگاه‌ها با یکدیگر و با دیگر مراکز اطلاع‌رسانی جهت تقویت مجموعه.

۱۵. عدم توجه کافی مسئولین آموزش و پرورش به نقش و جایگاه ارزشمند کتابخانه‌ها در پژوهشگاه‌ها.

۱۶. کمبود بودجه کتابخانه‌ها و حتی در مواردی عدم اختصاص هر گونه بودجه برای خرید یا تکمیل مجموعه و تجهیزات.

۱۷. ارتباط بسیار ضعیف میان مخاطبان و کتابخانه‌ها.

۱۸. فقدان تناسب میان رشته‌های تخصصی و تحصیلی کارمندان کتابخانه‌ها با کار اطلاع‌رسانی آنها.

۱۹. عدم تبیین دستورالعملی مکتوب حاوی شرح وظایف کارمندان کتابخانه‌ها.

۲۰. پایین بودن سطح حقوق و مزایای کارمندان کتابخانه‌ها.

مسئولان آموزش و پرورش، کارمندان کتابخانه‌ها و پژوهشگاه‌های مناطق باشند تا این افراد ضمن استماع گزارش فعالیت‌ها، مشکلات و نیازهای یکدیگر را لمس کنند و در نتیجه این روابط و پیوندها، درصدد انسجام کل مجموعه مناطق و رفع معضلات دیگران، برآیند.

۲۰. مسئولین پژوهشگاه‌ها با تشکیل همایش‌ها و دعوت از اساتید معتبر کتابداری و اطلاع‌رسانی جهت سخنرانی و ارائه راهکارهای مناسب؛ رؤسای مناطق، معلمان و مسئولان دیگر مرتبط با کار تعلیم و تربیت را به اهمیت و نقش کتابخانه‌ها در پیشبرد اهداف آموزشی، تربیتی و فرهنگی بیش از پیش واقف سازند؛ زیرا یکی از عمده مشکلاتی که در این بررسی همواره جلوه‌گر می‌شد، مشخص نبودن جایگاه واقعی کتابخانه‌ها در اذهان افراد مسئول بود.

امید که با عنایت به تحقیق حاضر و استفاده از پیشنهادها و راه‌کارهای ارائه شده، بتوانیم تا اندازه‌ای وضع نابسامان کنونی کتابخانه‌های مراکز پژوهشگاه‌های ضمن خدمت مناطق تهران را سامان بخشیم و آنها را برای انجام فعالیت‌هایی گسترده‌تر و مفیدتر در آینده آماده نماییم.

منابع

۱. حقیقی، محمود. "ارزیابی کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران"، پیام کتابخانه، سال سوم، شماره اول، بهار ۱۳۷۲.
۲. انصاری (محقق)، نوش آفرین. مجموعه مقالات. "کتاب و اجتماع". تهران: توس، ۱۳۵۴.
۳. لایل، گای. مدیریت کتابخانه‌های دانشکده‌ای. ترجمه پروین سلیمانی. [تهران]: دانشسرای عالی، ۱۳۵۲.
۴. عزتی، ابوالفضل. آموزش و پرورش اسلامی. تهران: بعثت، ۱۳۶۶.
۵. علوی، سهیلا. "بررسی وضعیت کتابخانه‌های دانشکده‌ای دانشگاه ارومیه". پایان‌نامه فوق‌لیسانس کتابداری، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۲.
۶. صنیع‌زاده، رضا. "کتابخانه‌های دانشگاه اصفهان". پایان‌نامه فوق‌لیسانس کتابداری، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ۱۳۵۵.
۷. جانی، محمدکاظم. ریاست سابق پژوهشگاه منطقه ۵ آموزش و پرورش، تهران. مصاحبه، ۱۲ خرداد ۱۳۷۳.
۸. قاضی میرسعید. ریاست پژوهشگاه منطقه ۵ آموزش و پرورش، تهران. مصاحبه، ۲۳ خرداد ۱۳۷۳.

موجب تشویق و ترغیب بیشتر معلمان و دبیران و به تبع آن دانش‌آموزان به امر کتابخوانی خواهد شد.

۹. در نظر گرفتن مکان‌هایی مناسب و مجزا برای قرائت‌خانه.

۱۰. ارائه خدماتی مانند تهیه کپی، خدمات رایانه‌ای، تکثیر نوارهای ویدیویی و کاست، نمایش فیلم‌های آموزشی و غیره.

۱۱. استخدام مجربترین افراد به عنوان سرپرست یا مدیر کتابخانه که هم دارای تحصیلات کتابداری و هم دارای سوابق مفید کاری و حسن خلق باشند.

۱۲. چون تهیه همه منابع ضروری مستلزم صرف هزینه و دقت فراوان برای هر کتابخانه است، پیشنهاد می‌شود که کتابخانه‌های پژوهشگاه‌ها ضمن ارتباط و مشارکت مستمر در فرآیند اداره کتابخانه و انتقال تجربیات به یکدیگر، در برنامه امانت بین کتابخانه‌ها نیز فعالانه شرکت جویند که این مورد هم باید در آیین‌نامه پیش‌بینی شود.

۱۳. توجه بیشتر رؤسای مناطق و مسئولین پژوهشگاه‌ها به تجهیز کتابخانه‌ها براساس نیازهای آموزشی.

۱۴. تخصیص اعتبارات و بودجه لازم به کتابخانه به صورت مجزا؛ جهت خرید مواد، تجهیزات، فعالیت‌های فوق برنامه و غیره.

۱۵. توجیه شغلی کارمندان و کتابداران کتابخانه‌ها و آشنا نمودن آنان با نقش خطیر و نیز وظایف و مسئولیت‌هایشان.

۱۶. نظارت بر حسن عملکرد و اداره کتابخانه و تطبیق دادن دائمی مجموعه با نیازهای جدید آموزشی و پژوهشی توسط اشخاص ذیصلاح و خبره صورت گیرد.

۱۷. ایجاد جاذبه‌ها و ترفیحات شغلی به عنوان پاداش انجام پژوهش‌های نمونه و مفید در آموزش و شیوه‌های نوین تدریس و جز آن، برای معلمین.

۱۸. بالابردن حس کنجکاوی و تحقیق در معلمان و ایجاد زمینه‌های مساعد جهت سهولت امر تحقیق از طریق بهادادن مادی و معنوی به آنها و آگاهی دادن نسبت به این نکته که نتایج و دستاوردهای پژوهش‌ها و مطالعات آنان تا چه حد می‌تواند در فرآیند تعلیم و تربیت، تأثیر مطلوب داشته باشد.

۱۹. تشکیل جلساتی منظم که اعضای آن متشکل از

Committee, "Standards for College Libraries, 1986".

College and Research Libraries News, No. 3 (march 1986).

10. Encyclopedia of Library and Information Science 1972, ed., S.V. "Evaluation of effectiveness."

11. Faculty Status for Academic Librarians: A history and Policy Statements. Compiled by the Committee on Academic Status of the Association of College & Research Libraries. "Standards for Faculty Status for College and University Librarians, 1975."

یادداشت‌ها

۱. برگرفته از: رضاخانی پور، "بررسی وضعیت کتابخانه‌های پژوهشگاهی آموزش ضمن خدمت مناطق ۱۹ گانه آموزش و پرورش تهران"، به راهنمایی دکتر غلامرضا فدایی عراقی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران، ۱۳۷۴.

۲. کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

3. Association of College & Research Libraries: College Library Standards Committee. "Standards for College Libraries, 1986". College and Research Library News, No 3 (March 1986).

۴. مصاحبه با محمدکاظم چانی، مسؤل پژوهشگاه منطقه ۵ آموزش و پرورش، تهران، ۱۲ خرداد ۱۳۷۳.

۵. همان.

۶. همان.

۷. دوره‌های کوتاه‌مدت: در این دوره‌ها پس از اتمام کلاس‌ها و موفقیت در آزمون، گواهینامه اعطاء می‌شود.

۸. دوره‌های بلندمدت: در این دوره‌ها، مدارک معادل کاردانی و کارشناسی داده می‌شود.

9. College Libraries Standards Committee.

۱۰. محمود حقیقی "ارزیابی کتابخانه‌های شهر تهران"، پیام کتابخانه، سال سوم، شماره اول (بهار ۱۳۷۲) ص ۱۹. به نقل از:

Association of College & Research Libraries: College Library Standards Committee. "Standards for College Libraries, 1986" College & Research Libraries News, No.3 (March 1986) PP 189-200.

11. Ibid. 190-191.

12. Ibid. 193.

13. Ibid.

14. Ibid.

15. Ibid. 198.

16. Ibid. 199.

17. Ibid. 191.

18. Ibid. 194.